

JEAN RACINE

Maar niet minder duidelijk is het, dat verwaarloozing van de feitelijke waarheid een aantal veeleischende en welonderwezen hoorders of lezers nooit ten volle voldoen zal; en de eisch van deels goede, deels slechte karakters heeft, bij Racine nog niet, maar bij navolgers wel, tot een vervlakking geleid, die de verontwaardiging, de minachting en den spot der romantici teweeg heeft gebracht.

Dat alles was inzicht, hem door zijn verstand geleverd. Wij kunnen er een keus uit doen, het een beamen, het ander verwerpen, en bedenken dat ook bij een andere nuanceering, een andere doseering van deze intellectueele overtuigingen Racine nog Racine zou zijn gebleven. Wij kunnen er bezwaren tegen maken. Maar stellingen en strekkingen die opgeweld waren uit zijn gemoed, hebben wij hoofdzakelijk te *kennen* en duidelijk te onderscheiden. Van weerlegging kan hier geen sprake meer zijn. Wij mogen ze somtijds betreuren en ik zal me dit ook niet ontzeggen; maar we moeten ze aanvaarden: ze dragen er toe bij het karakter van zijn kunst te bepalen, omdat hij er zijn zielsbehoeften mee heeft bevredigd.

Het eerst dringen zich hier aan onze aandacht de leeringen op, die Port-Royal hem bijgebracht had en die hij, ook met zijn gemoed, tot de zijne had gemaakt. Wereldsch, genotzuchtig, hartstochtelijk geboren, was hij er niettemin tevens toe aangelegd om van zijn leermeesters aan te nemen dat de mensch behoort te wenschen zijn hem ingeschapen... wenschen niet vervuld te krijgen, en dat het zondig is te leven. Het schijnt, zooals men gezien heeft, dat hij tegen zijn 38ste levensjaar teleurstellingen heeft ondervonden en aan onbestemde angsten ten prooi is geweest. Toen heeft hij niet meer rechtuit kunnen leven. De deuk die er door den omgang met de jansenistische moralisten in zijn gemoed reeds in zijn jeugd was gekomen, en waarover hij in overmoed heen had willen leven, werd opnieuw zichtbaar, doordat dit leven verstilde, verslapte en met den verbogen gemoedsvorm samen ging vallen; zoo werd hij door vrees voor het volle leven besprongen en voelde zich genoopt ervoor te wijken, zich in een veilige stelling terug te trekken. Geen wonder dat deze gemoedstoestand zich mede openbaarde in de overtuiging dat in de tragedie de „fouten” gestraft en de „deugden” beloond moesten worden. „De” fouten, „de” deugden: alsof ergens voor alle tijden en alle landen de onderscheiding tusschen goed en kwaad onweersprekelijk vastgelegd ware, alsof niet kwaad veelal ziekte moet heeten en eerder deernis dan bestraffing verdient, en alsof — vooral — de medewerking bij het ontstaan van kunst van *begrippen*, als „zedelijkheid” of „onzedelijkheid” eener bepaalde daad, de kunst niet noodzakelijk onzuiver maakt, daar immers werkelijke kunst niet aan begrippen ontwelt . . . Maar zoodanig waren juist de dwaalleeringen die aan